

Шулюк Богдана Степанівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія

Тернопільського національного економічного університету

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМ ТА ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Необхідною умовою ефективного функціонування органів місцевого самоврядування є децентралізація влади, метою якої є чіткий і збалансований розподіл повноважень, ресурсів і відповідальності між центральними органами державного управління і місцевого самоврядування. Така практика дає змогу приймати раціональні бюджетні рішення стосовно формування та використання коштів місцевих бюджетів. Саме від цих рішень залежать надання соціальних послуг та задоволення інтересів громадян в різних сферах життєзабезпечення.

Бюджетна складова децентралізації займає особливе місце, оскільки зумовлює формування нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин, яка передбачає їх бюджетну автономію і фінансову самостійність, розширення видаткових повноважень органів місцевого самоврядування шляхом передачі на фінансування з місцевих бюджетів окремих бюджетних програм і установ, які фінансувалися з державного бюджету.

Європейська практика в сфері фінансового забезпечення місцевого самоврядування підтверджує той факт, що не існує універсальних моделей і алгоритму побудови децентралізації влади. Разом з тим варто відзначити основні заходи, які були реалізовані у зарубіжних країнах щодо досягнення високого соціально-економічного розвитку територіальних громад, зокрема:

- 1) у переважній більшості випадків було здійснено укрупнення муніципальних утворень. До таких країн, наприклад, належать Греція, Данія, Німеччина, Швеція. Винятком стала практика Франції, де існує 26 тис. громад, що становить майже половину всіх муніципалітетів, які існують в Західній

Європі. Скорочення кількості громад відбулося і в країнах Східної Європи – в Польщі, Білорусі, Литві [1]. Скорочення муніципальних громад відбувалося на засадах добровільності, а також врахування національних, культурних, родинних та інших місцевих умов;

2) активно залучено місцеві громади та населення до вирішення питань управління та способів фінансового забезпечення конкретних місцевих муніципалітетів;

3) збільшено фінансову базу місцевих бюджетів шляхом розширення і закріплення в законодавстві податкових джерел фінансування місцевих муніципалітетів і способів їх акумуляції. При цьому використовуються різні підходи до розподілу податків між рівнями бюджетної системи, серед яких: а) чіткий розподіл конкретних видів податків за рівнях управління (державні і місцеві) і закріплення їх за відповідними рівнями бюджетної системи (за принципом: «один податок – один бюджет»); б) розподіл ставок податків шляхом фіксації за кожним рівнем певної частини податку в межах єдиної ставки оподаткування (принцип квотування); в) введення місцевих надбавок до загальнодержавних (федеральних або регіональних) податків;

4) оптимізовано систему міжбюджетних відносин як між бюджетами різного рівня, так і між бюджетами одного рівня. При цьому ефективним кроком стало усунення системи горизонтального фінансового вирівнювання. Рішення таких питань було сконцентровано на рівні центральної влади країн. Крім того, широке застосування отримала практика відмови від делегованих повноважень (наприклад, у Фінляндії);

5) здійснено акцент на бюджетній дисципліні як однієї з базових передумов забезпечення стабільності і достатності фінансових ресурсів на місцевому та загальнодержавному рівні. Це зумовило посилення координації контролюючих органів.

Незважаючи на позитивну європейську практику запровадження бюджетної децентралізації, країни мають різний рівень фінансової самостійності місцевого самоврядування. У деяких країнах зберігається

високий рівень залежності місцевих бюджетів від дотацій з центрального бюджету (наприклад, в Іспанії до 40% доходів сформовано за рахунок дотацій з державного бюджету) [1]. Для європейських країн актуальним завданням на сучасному етапі залишається зниження диференціації між рівнем фінансового забезпечення місцевих бюджетів. Відтак незалежність органів місцевої влади у формуванні та використанні фінансових потоків стала важливим стимулом пошуку джерел наповнення бюджетів та вирішення соціально-економічних завдань своїх громад.

Проведені європейські реформи стосовно бюджетної децентралізації показали свою ефективність, проте в Україні вони на етапі впровадження. У зв'язку з цим відзначимо основні напрями забезпечення бюджетної децентралізації та зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів у вітчизняній практиці, а саме необхідно:

- провести науково обгрунтовану адміністративно-територіальну реформу для укрупнення територіальних громад з урахуванням рівнів їх фіскальної спроможності;
- здійснити чіткий розподіл видаткових повноважень із одночасним розподілом сфер відповідальностей за їх здійснення;
- збільшити обсяг власних надходжень бюджетів місцевого самоврядування (зокрема, шляхом зарахування екологічного податку в повному обсязі до бюджету відповідного рівня, оптимізації механізмів оподаткування нерухомого майна та трудових ресурсів з низькоеластичним попитом [2, с. 157];
- забезпечити високий рівень прозорості фінансових потоків при формуванні та використанні коштів місцевих бюджетів.

Окрім того, територіальні громади повинні стати активними учасниками забезпечення соціально-економічного розвитку територій, а органи місцевого самоврядування – бути зацікавлені у збільшенні обсягів власних надходжень бюджетів базового рівня [2, с. 157]. Водночас формування децентралізованої бюджетної системи має здійснюватися поетапно, супроводжуватися аналізом отриманих результатів, а також враховувати кращі здобутки світового досвіду.

Література:

1. Давиденко С. В. Европейские уроки децентрализации власти: разные подходы государства и органов местного самоуправления к административной реформе (финансовый аспект). URL: <http://soskin.info/newsfoto/file/Feodosiya/Davidenko.doc>.
2. Далєвська Т. Бюджетна децентралізація: передумови та напрями реалізації. *Світ фінансів*. 2016. Випуск 1. С. 149–159.